

ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริยฐานธรรมของผู้บริหารสถาน
ศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
PARTICIPATIVE LEADERSHIP INTEGRATED WITH ADHITTHĀNA-
DHAMMA PRINCIPLES OF SCHOOL ADMINISTRATORS
AFFECTING THE ACADEMIC ADMINISTRATION IN SCHOOLS
UNDER THE OFFICE OF SAMUT SAKHON PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA

ศรีพระจันทร์ สถาพรวินิจฉัยม*
พระมหาธำรงค์ จิตบุญไธ**

วันรับ 20 / พฤษภาคม / 2565

ตรวจสอบ 24-30 / พฤษภาคม / 2565

ตอบรับ 16/ มิถุนายน / 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริยฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร 2) ศึกษาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร 3) ศึกษาภาวะ

ผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริยฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนจำนวน 103 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 86 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 344

*ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาวชิราวุฒิมหาคุณราชวิทยาลัย

E-mail: ning512@gmail.com โทร. 086-308-1124

**อาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาวชิราวุฒิมหาคุณราชวิทยาลัย

คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ อธิษฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเชิงบูรณาการอธิษฐานธรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลเชิงบูรณาการอธิษฐานธรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงบูรณาการอธิษฐานธรรม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เชิงบูรณาการอธิษฐานธรรม

2. การบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การแนะแนว ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ อธิษฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุทสาคร ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลเชิงบูรณาการอธิษฐานธรรม (x4) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงบูรณาการอธิษฐานธรรม (x1) และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เชิงบูรณาการอธิษฐานธรรม (X3) สามารถร่วมกัน

ทำนวยการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ร้อยละ 32.6

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ อธิษฐานธรรม, การบริหารงานวิชาการ

Abstract

The objectives of the study were: 1) to study participative leadership integrated with Adhithhāna-Dhamma Principles of school administrators under the Office of Samut Sakhon Primary Educational Service Area, 2) to study the academic administration in schools under the Office of Samut Sakhon Primary Educational Service Area and, 3) to study participative leadership integrated with Adhithhāna-Dhamma Principles of school administrators affecting the academic administration in schools under the Office of Samut Sakhon Primary Educational Service Area. The population of this study consisted of 103 schools. The sample of the study was 86 schools. A sample was selected from 344 students consisted of school administrators and teachers. The instrument used in this study was questionnaires. The statistics used in the analysis are the descriptive statistics which is of the frequency, percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis

The results of the research were as follows:

1. The leadership with Integrative

participatory Adhithhāna-Dhamma Principles of executive's educational institutions in overall was at the highest level and each side was at the highest level in every aspects by the average from high to low that participation in the integrated Adhithhāna-Dhamma Principles, participation in integrated evaluation of Adhithhāna-Dhamma Principles, participation in integrated decision-making in Adhithhāna-Dhamma Principles. The least average part was the participation in receiving benefits for Integrative Adhithhāna-Dhamma Principles.

2. Academic Administration in overall was at the highest level and each side was at the highest level in every aspect by the average from high to low that the development of the internal quality assurance system, the educational standards, the curriculum development of the guidance academy. The least average was at the research to improve educational quality.

3. The leadership with integrative participatory Adhithhāna-Dhamma Principles of executives' educational institutions under the Office of Samut Sakhon Primary Educational Service Area, participation in evaluation integrated with Adhithhāna-Dhamma Principles (x4), participation in decision-making integrated with Adhithhāna-Dhamma Principles (x1) and, participation in receiving benefit integrated with Adhithhāna-Dhamma Principles (X3) can jointly predict

the academic administration of the school administrators at 32.6 percent.

Keywords : participative leadership integrated with Adhithhāna-Dhamma Principles, Academic Administration.

บทนำ

ประเทศไทยจะพัฒนาได้ต้องเริ่มพัฒนาที่คนเพราะคนคือศูนย์กลางของการพัฒนาทุกด้าน ซึ่งการพัฒนาคนให้เป็นคนดีมีคุณภาพนั้นต้องพัฒนาคนให้ได้รับการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยการขับเคลื่อนงานวิชาการ ที่ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารควรเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนางานวิชาการในทุก ๆ ด้าน และมีบทบาทเป็นผู้นำทางวิชาการเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ อย่างไรก็ตามในการบริหารงานวิชาการในฐานะผู้นำนั้นก็มีหลากหลายรูปแบบแต่มีเป้าหมายเดียวกันคือยกระดับคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ

ปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่สังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ มีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการทุกวิชาชีพจำเป็นต้องปรับตัวอย่างมาก จึงจะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าได้ การบริหารการศึกษาก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินการจึงจะทำให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเนื่องจากวิชาชีพทางการศึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพโดยใช้ข้อมูลจากการวิจัยประกอบการตัดสินใจและใช้นวัตกรรมทางการบริหารเป็นเครื่องมือในการบริหารที่มีประสิทธิภาพ จึงจะทำให้บรรลุความสำเร็จ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเป็นมาของการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2550, หน้า 30) หมวด 5 มาตรา 39 วรรค 2 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา ในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาในอำนาจหน้าที่ของตน ประกอบด้วย 4 งาน 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล 4) ด้านการบริหารทั่วไป

ในการบริหารงานผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในฐานะผู้มีส่วนรับผิดชอบอย่างใกล้ชิดต่อการจัดการศึกษาอันเป็นพื้นฐานการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารสถานศึกษา กล่าวคือ ต้องทราบขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษาทั้ง 4 งาน งานวิชาการเป็นงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผู้เรียน ส่วนงานด้านอื่น ๆ เป็นงานสนับสนุนที่จะช่วยส่งเสริมการปฏิบัติการ ปฏิบัติงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ สมิต และคณะ Smith and others (1961: P. 84) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการ โดยจัดงานวิชาการไว้เป็นลำดับแรก จากงานทั้ง 4 ด้านโดยให้ความสำคัญของงานวิชาการถึงร้อยละ 40 จากงานด้านอื่น ๆ ลำดับความสำคัญของบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาจึงเป็นงานหลักของสถานศึกษา มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาพิจารณาได้จากผลงานวิชาการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา

และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับ ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญกับงานวิชาการ ต้องทราบและเข้าใจ ถึงจุดประสงค์ขอบข่ายและความสำคัญของงานวิชาการ ต้องมีความรอบรู้ในการบริหารเพื่อการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ เกตุสุตา กิ่งการจร (2560, หน้า 12) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำในการบริหารสถานศึกษาว่า ปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารในยุคปฏิรูปการศึกษาต้องมีคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้บริหารที่ให้ความสำคัญในด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ คือ ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร เพราะผู้บริหารสถานศึกษาคนเดียวไม่สามารถดำเนินการทุกอย่างได้สำเร็จได้ ต้องอาศัยทุกฝ่าย การที่ผู้บริหารจะได้รับความร่วมมือจะต้องดำเนินบทบาทและพฤติกรรมที่เหมาะสม ในการรวมพลังครู ทำให้กิจกรรมด้านการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ส่วน พิมลวรรณ เพชรสมบัติ (2555, หน้า 28) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะโดดเด่นอยู่หลายประการในการกำหนดภาวะผู้นำทางวิชาการให้เป็นที่ไปตามบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการปฏิบัติไว้ 5 ด้าน คือ มุมมองต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การประเมินผลนักเรียน การจัดโครงการด้านการรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การประเมินผลการสอนของครูและการวางแผนเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพครู และ พิมพรรณ สุริโย (2552, หน้า 27) ได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้บริหารต่องานวิชาการว่า ผู้บริหาร สถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญต่อการบริหาร และการจัดการศึกษาผลงานของสถานศึกษาจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นส่วนใหญ่ สถานศึกษาที่นักเรียนมีคุณภาพดีมักจะเป็นสถานศึกษาที่ผู้บริหารใส่ใจงานด้านวิชาการมาก การบริหารสถานศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ การปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาบรรลุผลตาม

เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนมีฐานะเป็นนักบริหาร มีหน้าที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์เป็นผู้มีหน้าที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดระบบความร่วมมือในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะ เทคนิค วิธีการบริหารงาน ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเพื่อการบริหารการศึกษาซึ่ง พระครูปลัดสมัย ภาสุโก (2558, หน้า 115) ได้กล่าวถึงคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการบริหารการศึกษาว่า ตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้บริหารจะต้องมีหลักธรรมประกอบเพื่อการบริหารงานหรือเป็นผู้นำเมื่อนำหลัก การบริหารของโลกและหมวดธรรมของพระพุทธศาสนาที่ประยุกต์ใช้เป็นรากฐานคุณธรรมของผู้บริหารการศึกษาประกอบด้วย คุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองคน และคุณธรรมในการครองงาน

นอกจากการบริหารงานโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมแล้ว หลักการทรงงานในหลวงรัชกาลที่ 9 ยังเป็นคำสอนที่คนไทยได้น้อมนำมาประยุกต์ใช้เพื่อความ สุขความสำเร็จในชีวิตเสมอมา ด้วยทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่นอกจากจะทรงด้วยทศพิธราชธรรมแล้ว ทรงเป็นพระราชาก็เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตและการทำงานแก่พสกนิกรของพระองค์และนานาชาติประเทศอีกด้วย หลักการทรงงานของพระองค์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารมีหลายประการดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลัก การ มี ส่วน ร่ว ม ทรง เป็ น นั ก ประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น “ทรงตรัสว่า” สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำใจให้กว้าง หนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยความสะดวกการบริหารงานให้

ประสบผลสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเองและอีกรูปแบบในหลักการทรงงานของพ่อหลวงคือ ยึดหลักการ ทำงานระเปิดจากข้างใน โดยมีแนวคิดคือจะทำ การใด ๆ ต้องเริ่มจากคนที่เกี่ยวข้องเสียก่อน ต้องสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้เกิดความเข้าใจและอยากทำ ไม่ใช่การสั่งให้ทำ คนไม่เข้าใจก็อาจจะไม่ทำก็เป็นได้ ในการทำงานนั้นอาจจะต้องคุยหรือประชุมกับลูกน้องเพื่อนร่วมงาน หรือคนในทีมเสียก่อน เพื่อให้ทราบถึงวิธีการและเป้าหมายต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563, หน้า 58)

จากหลักการบริหารงานทั้งทางโลกและทางธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นมีหลักธรรมอีกประการหนึ่งที่นำมาบูรณาการหรือประยุกต์ใช้ในการบริหารงานคือ หลักอริยฐานธรรม ดังที่สำนักราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 1324) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักอริยฐานธรรม ว่าอริยฐานธรรม หมายถึง การตั้งใจ มุ่งผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ตั้งจิตปรารถนา ตั้งจิตขอรับต่อสิ่งที่ตนถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เพื่อผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งพระครูกันตสีลาภิวังษ์ (ชนิด ฉนทโก) (2555, หน้า 102) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการนำหลักอริยฐานธรรมมาใช้เมื่อนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมก็จะช่วยส่งผลให้สังคมไทยมีความสงบร่มเย็น เป็นชุมชนที่มีความสุข สามัคคีน่าอยู่อาศัย แนวคิดเรื่อง การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทย ตามหลักอริยฐานธรรม 4 มาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยจากการศึกษาพบว่าสังคมไทยต้องการความเป็นหนึ่งเดียวของผู้คนในสังคม ด้วยการรวมพลังการปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ถูกต้องตั้งตามหลักการข้อบังคับกติกาศิลธรรมสิ่งที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนสังคมไทยให้เดินหน้าพิสูจน์ความสามัคคีคือทุกคนใช้ปัญญาในการทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญามีการสละสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาด

จากความจริงเสียได้และใช้วิธีทางสถิติระดับโทษข้อขัดข้องหมองุ่นวายทำจิตใจให้สงบได้ คือความสามัคคีเป็นใหญ่ย่อมส่งผลให้เกิดความสงบสุขทั้งแก่ตนเองและสังคมอย่างแท้จริง

หลักอริชฐานธรรม 4 จะช่วยส่งเสริมความสามัคคี และนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ตัวบุคคลและสถาบันสังคมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตไปในทางที่พัฒนาขึ้นจากเดิมที่เป็นอยู่ เพราะการปฏิบัติตามคุณธรรมที่กล่าวมานี้จะสร้างคุณประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่กันและกัน เป็นการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคมได้อีกทางหนึ่ง ฉะนั้นผู้ที่หวังความเจริญทั้งหลายจึงต้องมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน บุคคลจะมีความสามัคคีกันและสังคมจะมีความสุขได้นั้น ก็ด้วยการพร้อมเพรียงกันปฏิบัติตามอริชฐานธรรม 4 ตามที่ได้อธิบายมาแล้ว โดยยึดถือเป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติให้สมบูรณ์ เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ควรปรึกษาไปถามเนื้อความด้วยความพร้อมเพรียง เมื่อปฏิบัติได้เช่นนี้สังคมและประเทศชาติย่อมสงบสุข เพราะความสามัคคีของหมู่ชนในสังคมไทย

ปัญหาการวิจัย

จากข้อมูลแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานระยะ 4 ปี (พ.ศ.2561-2564) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน (SWOT Analysis) พบปัญหาทางด้านคุณภาพทางการศึกษา คะแนนเฉลี่ยรวมผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O – NET) ป.6 ม.3 ม.6 ต่ำกว่าระดับประเทศทุกระดับชั้น โดยในระดับชั้นม.3 ต่ำกว่าระดับประเทศทุกวิชา ป.6 ต่ำกว่าระดับประเทศในวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษและระดับชั้นม.6 ต่ำกว่าระดับประเทศในวิชาภาษาต่างประเทศ คะแนนเฉลี่ยรวมผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O –

net) ป.6 มีผลการทดสอบชั้น ป.6 ลดลง 4 วิชาหลัก ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ นักเรียนชั้น ป.3 ยังขาดความสามารถด้านการคำนวณ จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมดังกล่าว พบสภาพปัญหาดังนี้

ครูไม่ตรงสาขา ไม่ตรงความจำเป็นในการจัดการศึกษา ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพเพียงพอ ครูรุ่นใหม่เน้นการสอนเฉพาะเรื่องที่ได้รับผิดชอบ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร, 2561, หน้า 61)

สำหรับข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปัญหาทางด้านจัดการเรียนรู้ของครูสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเนื่องจากคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพของครูเกิดจากการวางแผนงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลายประการ ดังที่นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ราชกิจจานุเบกษา (2550, หน้า 30) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของงานวิชาการไว้ดังนี้ การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น การวางแผนงานด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติ

เกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

จากข้อมูลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่าคุณภาพของผู้เรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูยังต้องพัฒนา เนื่องจากปัญหาคุณภาพผู้เรียนเกิดจากการจัดกิจกรรมการสอนของครู ภาระงานสอนที่นอกเหนือจากการสอน ครูไม่ตรงสาขาจึงไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพได้ และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกัน โดยเน้นปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอน ของสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ให้เป็นสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเชิงสมรรถนะรายบุคคล ตามความสนใจ และความถนัดอย่างเต็มศักยภาพ ในการบริหารการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563, หน้า 35)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริชฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริชฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริชฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครอย่างน้อย 1 ด้านส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริชฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ จากหลักการ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยศึกษาจากทฤษฎีของ โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1980, pp. 213-218) ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

หลักธรรมที่นำมาบูรณาการกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมคือหลักอริชฐานธรรม ประกอบด้วย

1. ปัญญา ความรู้ชัด คือหยั่งรู้ในเหตุผลพิจารณาให้เข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง
2. สัจจะ ความจริง คือดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดในปัญญา เริ่มแต่จริงวาจาจนถึงปรมัตถสัจจะ
3. จาคะ ความสละ คือสละสิ่งอันเคยชิน

ข้อที่เคยยึดถือไว้และสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความจริงเสียได้เริ่มแต่สละอามิสจนถึงสละกิเลส

4. อุปสมะ ความสงบ คือ ระวังโทษข้อขัดข้องมัวหมองวุ่นวายอันเกิดจากกิเลสทั้งหลายแล้วทำจิตใจให้สงบ พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต 2553, หน้า 198)

ในด้านการบริหารงานวิชาการผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อบ่งชี้ของการบริหารงานวิชาการจาก นักการศึกษาให้มีเนื้อหาครอบคลุมการบริหารงานวิชาการสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ประกอบไปด้วย 11 งาน ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การจัดการเรียนการสอน

4. การวัดผลประเมินผลดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน

5. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
6. การนิเทศการศึกษา
7. การแนะแนว
8. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
9. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัวองค์กรหน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
10. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา
11. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ตัวแปรต้น

ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ อธิษฐานธรรม* (X_{tot})

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (x_1)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (x_2)
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (x_3)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (x_4)

อธิษฐานธรรม 4

1. ปัญญา
2. สัจจะ
3. จาคะ
4. อุปสมะ

ตัวแปรตาม

การบริหารงานวิชาการ*** (Y_{tot})

1. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา (Y_1)
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (Y_2)
3. การจัดการเรียนการสอน (Y_3)
4. การวัดผลประเมินผลดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (Y_4)
5. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Y_5)
6. การนิเทศการศึกษา (Y_6)
7. การแนะแนว (Y_7)
8. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (Y_8)
9. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัวองค์กรหน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา (Y_9)
10. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา (Y_{10})
11. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา (Y_{11})

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา. * Cohen, J.M and N.T. Uphoff. (1980). Participation, S place in rural development: Seeking clarity through specificity. New York: Word Development.

** พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต.). (2553) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. นนทบุรี พิมพ์ครั้งที่ 18. โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์.

*** พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. (2550, 16 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 29- 34.

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำนวน 103 โรงเรียน กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้ 86 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครจำนวน 86 โรงเรียน ใน 3 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอบ้านแพ้ว อำเภอกะทู้มแบบ โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือผู้บริหารสถานศึกษาหรือรองผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1 คน หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการจำนวน 2 คน และครูผู้สอนจำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 344 คน สำหรับการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ เครจ และมอแกน krejcie and Morgan อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ (2557, หน้า 48 - 49) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่มจากนั้น ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) การสุ่มส่วนของโรงเรียนในแต่ละอำเภอโดยเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตามสัดส่วนของโรงเรียนในแต่ละอำเภอและทำการสุ่มตัวอย่างในกลุ่มย่อย ๆ นั้นโดยวิธีการสุ่ม

อย่างง่าย

ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยตัวแปรต้นและตัวแปรตามคือ ตัวแปรต้นได้แก่การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของโคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1980, pp. 213-218) ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3. การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการวัดผลประเมินผล โดยนำมาบูรณาการกับหลักอริชฐานธรรม 4 ประการ ตามหลักพุทธศาสนา 1. ปัญญา 2. สัจจะ 3. จาคะ 4. อุปลมมะ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต.). (2553, หน้า 198)

ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นตัวแปรตามในด้านการบริหารงานวิชาการโดยครอบคลุมการบริหารงานวิชาการและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาประกอบไปด้วย 11 งานดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การจัดการเรียนการสอน
4. การวัดผลประเมินผลดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
5. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
6. การนิเทศการศึกษา
7. การแนะแนว
8. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
9. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลรอบครุวัจนหน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
10. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา

11. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสาครจำนวน 103 โรงเรียน กำหนดกลุ่มตัวอย่างได้ 86 โรงเรียน

4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ 10 กรกฎาคม 2562 – 10 กุมภาพันธ์ 2564

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการของอธิษฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

1. สถานภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 53.78 และเป็นเพศหญิง จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 46.22 มีอายุ 30 – 40 ปี มากที่สุด จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาคืออายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 39.83 อายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 9.30 และน้อยที่สุดคือ อายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 3 คน เป็นร้อยละ 0.87 ระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 257 คน คิดเป็นร้อยละ 74.71 รองลงมาคือ ระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 24.42 และน้อยที่สุดคือ ระดับการศึกษาปริญญาเอก จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.87 ตำแหน่งหน้าที่เป็นครูผู้สอนมากที่สุด จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน

86 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ประสบการณ์ทำงาน 11 - 20 ปี มากที่สุด จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 56.11 รองลงมาคือ ไม่เกิน 10 ปี จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 34.30 ประสบการณ์ในการทำงาน 21 – 30 ปี จำนวน 33 คิดเป็นร้อยละ 9.59

2. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ อธิษฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเชิงบูรณาการอธิษฐานธรรม รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลเชิงบูรณาการอธิษฐานธรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงบูรณาการอธิษฐานธรรม ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เชิงบูรณาการอธิษฐานธรรม

3. การบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา รองลงมาคือ การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การแนะแนวการจัดการเรียนการสอน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการและบุคคลรอบครุองค์กรหน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา การจัดทำระเบียบและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยี ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ อธิษฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลกระทบต่อ การบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ด้านการมีส่วน

ร่วมในการประเมินผลเชิงบูรณาการอริชฐานธรรม (X_4) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงบูรณาการอริชฐานธรรม (X_1) และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เชิงบูรณาการอริชฐานธรรม (X_3) สามารถทำนายการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ร้อยละ 32.6

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่องภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริชฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุทสาคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปไว้ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริชฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เชิงบูรณาการอริชฐานธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด โดยมีประเด็นคำถามคือ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นผู้บริหารควรมีนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

2. ผลการวิจัยพบว่า การบริหารวิชาการค่าเฉลี่ยมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด โดยมีประเด็นคำถามคือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำในการนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาการบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพงาน

วิชาการ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการวิจัย โดยเป็นผู้นำในการนำผลการวิจัยมาพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ

3. ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริชฐานธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุทสาคร ดังนั้นผู้บริหารควรพัฒนาการบริหารงานวิชาการอย่างต่อเนื่องให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลเชิงบูรณาการอริชฐานธรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงบูรณาการอริชฐานธรรม และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เชิงบูรณาการอริชฐานธรรม

4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักและให้ความสำคัญในการบริหารงานวิชาการในรูปแบบการมีส่วนร่วมโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำบริหารแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริชฐานธรรมที่ส่งผลต่อด้านอื่น เช่น การบริหารแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริชฐานธรรมที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของครู การบริหารแบบมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการอริชฐานธรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

2. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำในรูปแบบต่าง ๆ โดยบูรณาการร่วมกับหลักธรรม เช่น ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงบูรณาการสังคหวัตถุ 4 ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคล

3. ควรศึกษาการนำหลักธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษา

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1) หนังสือทั่วไป

กรมวิชาการ. (2545). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ:องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

เกตุสุดา กิ่งการจร. (2560). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). **การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. กรุงเทพฯ : วี. อินเตอร์พรีนท.

พระครูปลัดสมัย ผาสุโก (2558). **พระพุทธศาสนากับการบริหารการศึกษา ผู้อำนวยการศูนย์บริหารวิชาการ**. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน. ขอนแก่นการพิมพ์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต.). (2553) **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. นนทบุรี พิมพ์ครั้งที่ 18**. โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. (2550, 16 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. หน้า 29- 34.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุทสาคร (2561). **แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานระยะ 4 ปี (2561- 2564)**. ม.ป.ท.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). **นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

2) วิทยานิพนธ์

เกตุสุดา กิ่งการจร. (2560). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 สระบุรี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

พระครูกันตสีลาภิวัฒน์ (ชนิด ฉนทโก) (2555). **การส่งเสริมความสามัคคีในสังคมไทยตามหลัก อริยฐานธรรม 4**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิมพ์พรณ สุริโย. (2552). ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 9 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

พิมพ์พรณ เพชรสมบัติ (2555). การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาษาอังกฤษ

Cohen, J. M and N.T. Uphoff. (1980). **Participation, S place in rural development: Seeking clarity through specificity.** New York: Word Development.

Smith, Edward W.and other.(1961).**The Educator’s Eneqlopedia.**New Jersey: Presentice Hait.

